учасник комунікаційного процесу перебуває у специфічних умовах комунікації, як і, власне, саме повідомлення, що породжується за таких обставин. Нові умови існування тексту, нові умови існування людини, нові комунікаційні механізми культури демонструють застосування нових комунікативних відносин, нових зусиль і нових надбань у комунікації. У наш час формуються нові принципи і комунікативної поведінки, і соціального буття, викликані глобальністю, мережевістю, віртуальністю, дигиталізацією, масовізованістю, медіатизацією як властивостями культури тотальної інформаційності.

Сучасність потребує нашого уважного погляду, аби бути для нас простором життя, вона також прагне нашого розуміння, аби стати полем розвитку і зростання. Об'єднаймо зусилля…

Бібліографічні посилання:

1. **Рубанець О. М.** Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень : монографія / О. М. Рубанець. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2006. – 420 с. – ISBN 966-8210-34-4.
2. **Іванов В. Ф.** Передмова від видавця / Валерій Іванов // Публіцистика: Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / за заг. ред. В. Ф. Іванова. – К.: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2007. – С. 6–46. – ISBN 996-7181-95-2.
3. **Головко Б. А.** Інформаційна соціологія / Б. А. Головко // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Факультет соціології та психології. Інститут Журналістики. Т. V. – 2004. – С. 23-31.
4. **Гриценко О. М.** Основи теорії міжнародної журналістики / О. М. Гриценко, В. І. Шкляр; [за ред. В. В. Різуна]. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 304 с. – ISBN 966-594-291-3.
5. Новые информационные технологии и судьбы рациональности в современной культуре : матер. «Круглого стола» // Вопросы философии. – 2003. – № 12. – С. 3–52.
6. **Уэбстер Ф.** Теории информационного общества / Фрэнк Уэбстер; [пер. с англ. М. Арапова, Н. Малыхиной; под ред. Е. Л. Вартановой]. – М.: Аспект- Пресс, 2004. – 400 с. – ISBN 0-415-28201-2 (англ.); ISBN 5-7567-0342-X (рус.).
7. Новая индустриальная волна на Западе : антология / [под ред. В. Л. Иноземцева]. – М., 1999. – 640 с.
8. **Моисеев Н.** Информационное общество: возможность и реальность / Никита Моисеев // Информационное общество : сб. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – С. 428-451. – (Сер.: Philosophy). – ISBN 5-17-022346-3.
9. **Мей К.** Інформаційне суспільство: скептичний погляд / Кристофер Мей; [пер. з англ. М. Войцицької] – К.: «К.І.С.», 2004. – 220 с. – ISBN 966-8039- 57-2 (укр.); ISBN 0-7456-2684-X (англ.).
10. **Лактионов А.** Информационное общество: через тернии к звездам / Андрей Лактионов // Информационное общество : сб. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – С. 5-6. – (Сер.: Philosophy). – ISBN 5-17-022346-3.
11. **Гоч В. П.** Книга Со-Бытия / В. П. Гоч, В. Л. Кулиниченко. – К.: Сфера, 2008. – 88 с. – ISBN 966-8782-47-X.
12. **Кизима В. В.** Социум и бытие / В. В. Кизима. – К. : Издатель ПАРАПАН, 2007. – 204 с. – ISBN 978- 966-8210-50-1.

УДК 316

А. С. Зелена
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОДЕЛЬ ВИХОВАННЯ ЕПОХИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

У статті аналізується модель виховання Київської Русі, основні виховні цінності та ідеали виховання цього періоду. Розглядаються чинники, які вплинули на формування даної моделі виховання. Простежується історична трансформація виховних цінностей. Виокремлюються й аналізуються виховні цінності язичницької Русі і нові цінності виховання, що принесло з собою християнство. Аналізуються спільні і відмінні риси виховної моделі цих двох періодів історії Київської Русі.

Ключові слова: модель виховання, виховний ідеал, цінності виховання, процес виховання.

© А. С. Зелена, 2012

В статье анализируется модель воспитания Киевской Руси, основные ценности и идеалы воспитания этого периода. Рассматриваются процессы, которые влияли на формирование данной модели воспитания. Прослеживается историческая трансформация ценностей воспитания. Выделяются и анализируются ценности воспитания языческой Руси и новые ценности воспитания, что привнесло с собой христианство. Анализируются общие и отличные черты воспитательной модели этих двух периодов истории Киевской Руси.

Ключевые слова: модель воспитания, воспитательный идеал, ценности воспитания, процесс воспитания.

An educational model of Kievan Russia, main educational values and ideals of the age are analyzed in the article. The factors that had an influence on the forming of the educational model are described. Historical transformation of educational values is traced. Educational values of heathen Russia and values of education that followed with Christianity are separated and analyzed. Common and different features of the educational model of the both historical periods of Kievan Russia are analyzed.

Keywords: educational model, educational ideal, values of education, educational process.

У відповідальний етап державного культуротворення, на якому перебуває наша держава, особливої ваги набуває глибокий аналіз нашої культурної спадщини, традицій, ідеалів, цінностей, їх витоків та передумов. Актуальним є розгляд моделі виховання з її цінностями та ідеалами, як основного елементу творення української культури та збереження її автентичності на сучасному етапі. Тому дана робота буде присвячена моделі виховання Київської Русі, як першому історичному періоду нашої держави в який відбувалося свідоме прагнення вибудувати модель виховання. Актуальність дослідження полягає в новому аспекті розгляду виховної моделі, її цінностей та ідеалів. А саме, не з педагогічної, а з культурологічної точки зору.

Метою написання даної статті є аналіз моделі виховання епохи Київської Русі, спроба виокремити в цій моделі основні ідеали та цінності, простежити механізм їх втілення в життя, а також проаналізувати суспільно-культурні чинники як вплинули на формування даної моделі виховання. Серед таких чинників є: природні, культурні, релігійні.

Питання вихованої традиції та ідеалів Київської Русі цікавило цілу плеяду фахівців з педагогіки, психології, соціології, історії, кожен з них намагався виокремити свій актуальний аспект з цього поняття. Так на чолі з видатним українським педагогом та істориком С. Д. Бабішиним у 1985 було видано фундаментальну працю «Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV-XVII вв.». Праця широко разкриває нам питання виховання на Русі як педагогічного феномену, показує нам основні механізми виховання, як відбувалася передача досвіду та цінностей від дорослого молодшому поколінню, широко розкрито питання становища дитини в тогочасному суспільстві, основна мета виховання. Безумовно праця носить велике історичне значення, адже розкриває нам досить широкий проміжок культурно-історичного розвитку нашої державності. Великий внесок в розкриття культури Стародавньої Русі зробив історик М. М. Вороний у своїй праці «История культуры Древней Руси», ця праця широко розкриває нам культурну спадщину стародавніх слов'ян, їх духовність та морально-етичні цінності, аналізує які історичні чинники вплинули на формування цих цінностей. В статті А. П. Голуб «Християнські світоглядні орієнтації Київської Русі у контексті двовір'я», ми можемо простежити як відбувалася зміна світоглядних традицій язичницького світу з приходом християнства. В праці Е. В. Анічкова «Язычество и Древняя Русь» можемо спостерігати як язичництво вплинуло на формування та розвиток культури Київської Русі. Велике значення в дослідженні моделі виховання Київської Русі мають історіософські джерела тієї доби, а саме: «Пчела», «Златоуст», «Златоструй», «Ізборник Святослава 1073р», «Ізборник Святослава 1076р», «Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повість времяних літ» Нестора, «Поучение» Володимира Мономаха, в них можна прослідкувати педагогічну думку Київської Русі. Слід сказати, що твори Київської Русі були глибокого морального змісту. Моральність була основною цінністю виховання, в доказ цьому можна навести цитати актуальні й по сьогоднішній день: «хворого провідайте» [1; ст. 164], «не минайте людини не привітавшись» [1; ст. 164], «того вважай другом, хто любить тебе, а не тих хто навколо тебе», «хто прагне керувати іншим хай навчиться керувати собою» [1, ст. 190].

Процес виховання, процес передачі ідеалів та традицій наступному поколінню це можливо найбільш відповідальний процес для формування та збереження культурної автентичності. «Немає жодного вищого мистецтва, ніж мистецтва виховання» Іоанн Златоуст [3, ст. 38]. Тому для культурології цей етап є надзвичайно важливим аспектом дослідження.

Аналізуючи модель виховання ми маємо узгодити, що саме містить це поняття. Отже, модель виховання – це сукупність виховних впливів на людину всього суспільства і всієї культурно-історичної дійсності, з його позитивними та негативними складовими, під впливом яких формується особистість людини. Ці виховні впливи розглядаються як допомога кожному стати всебічно розвиненою гармонійною людиною.

В даному дослідження ставиться за мету також розгляд ідеалів та цінностей виховання епохи Київської Русі, тому доцільним є розкриття цих понять: ідеалом виховання є – уявлення про взірець людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять з розуміння мети життя. Цінності виховання це – соціально обумовлені та прийняті уявлення про основні необхідні складові виховного процесу, які приводять до досягнення виховного ідеалу.

Таким чином, аналізуючи модель виховання в Київській Русі нас цікавлять основні виховні цінності та ідеали цієї доби, яка культурно-історична дійсність є підґрунтям їх появи, які механізми втілення в життя виховних ідеалів.

Коли мова йде про виховну модель, цінності та ідеали не мається на меті цілковито асоціювати ці поняття з вихованням дітей. Адже процес виховання є неперервним і може проходити відстань в ціле життя. Так склалося психологічно, що діти є більш чутливими до виховання й передачі нових знань, тому вважається коли мова йде про виховання, то це є цариною дорослого де дитина є виключно об'єктом виховання.

Серед основних чинників які впливають на модель виховання можна виокремити наступні: природні, культурні, релігійні.

Той факт, що середовище мешкання людини є одним із ключових чинників формування світоглядних орієнтирів та цінностей індивіда ми знаходимо ще в Повісті минулих літ.

Україна має унікальну, універсальну природу, на її теренах є все: моря, гори, озера, ріки, степи, ліси. Багато науковців проводять паралелі між природними багатствами України і характерними етнічними рисами українці, якому притаманні воля, сила духу та самодостатність. Так, П. П. Кононенко у праці «Українознавство» пише, що природа диктувала форми соціального буття, уміння й орієнтації. Помор мав виробляти в собі риси мужнього трудівника, купця і воїна; степовик – терплячого селекціонера, землероба; поляни м'якість, мужність вдачі, вірність заповітам батьків своїх, землі і мові, високої побутово-сімейної й загальної культури (причина цьому могутня ріка, що дає блага життя й зв'язує Київ з найбільш розвиненими державами, Візантією, Грецією, Болгарією, Турцією [4, ст. 89].

Залежність світогляду від природи ми простежуємо і в українській літературній традиції. Так, Е. Ф. Маланюк у творі «Варязька балада», описуючи образ Таврії – жінки, показує нам впевненість в тому, що природа є одним їз чинників що творить людину. М. М Коцюбинський у «Тінях забутих предків», на прикладі Марічки та Івана показує нам типову людину західного регіону.

Шуміхіна Л. А. в праці «Генеза російської духовності» пише, що природа була джерелом слов'янської духовності і основою тих соціокультурних факторів, котрі формували своєрідність слов'янських духовних процесів [8, ст. 68]. А Гумельов Л. Н. взагалі розглядає природні фактори як основу народження слов'янської духовності.

Таким чином з впевненістю можна сказати, природа є одним із механізмів формування моделі виховання, її цінностей та ідеалів. Можна простежити як усталений спосіб життя полян виробляє в них доброту, правдивість, миролюбивість, розсудливість, смиренність, чесність, повагу до предків, їх звичаїв та мови. Саме ці виховні цінності Київської Русі Бабішин С. Д. в «Антологии педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV-XVII вв» виділяє як основні [1, ст. 6]. На підтвердження цитата з «Повісті минулих літ»: «Так, поляни мали звичай своїх предків, тихий і лагідний, і поштивість до невісток своїх, і до сестер, і до матерів своїх, а невістки до свекрів своїх і до діверів велику пошану мали. І весільний звичай мали вони: не ходив жених по молоду, а приводили [її] ввечері; а назавтра приносили [для її родини те], що за неї дадуть» [6, ст. 85].

У слов'ян було гостре прагнення справедливості й правдивості, про це свідчить факт підписання правових угод між русинами й греками ще у 912 році. Можна з упевненістю стверджувати, що совість і мораль є духовним центром, ядром виховної системи Київської Русі, цей висновок можна зробити з того, що все багатоманіття особистих, суспільних і господарських відносин на Русі регулювалося поняттям «правда». Це означає що слов'яни постійно прагнули до її здійснення, а потяг до правди породжував такі цінності як добро, чесність, справедливість. Правда для слов'янина основне в законі – вона вища за нього: «[Злочин] нехай настільки явно буде доведений доказами, щоб [судді] мали віру до цих доказів; а коли вони йому, [доказові], будуть не йняти віри, нехай не клянеться та сторона, яка прагне, щоб [доказові] не вірили; а коли поклянеться [позивач] по вірі своїй – буде [такою]

кара, якою й виявиться провина» [6, ст. 85]. Такі вирази як: «чинити по правді», «жити по правді», «судити по правді», дійшли до нас ще з Київської Русі.

Працелюбство одна з автентичних рис українця, плодовиті землі України штовхали їх обробляти землю, звісно можна зауважити, що це риса всіх первісних людей. Але саме у трипільців, пращурів слов'ян ми знаходимо перші знаряддя праці для оброблення землі, саме у цих народів основним заняттям є сільське господарство. В Київській Русі лінь розглядалася як наслідок поганого виховання, адже саме праця була тим інструментом передачі народного знання.

Саме під час спільної роботи дорослого з дитиною відбувалася передача та засвоєння культурних цінностей.

Трудовому вихованню відводилася роль першооснови життя суспільства. У народі застерігали: неробство веде до нещастя. Навіть народження дитини народною свідомістю сприймалося як прихід на світ нового трудівника чи трудівниці. Тому найперші магічні дії, коли дитина побачила світ, були спрямовані на те, щоб прищепити їй працелюбність. Зав'язуючи пуповину хлопцеві, баба-повитуха бажала, щоб той «книжку читав і дрова рубав», а дівчинці - «аби хліб жала, та сорочку пряла».

Спільна праця, колективне користування знаряддями і результатами праці породжували почуття взаємодопомоги, виручки. Вищим ідеалом добра вважали силу, хоробрість, витримку, самовладання. Людина мала бути загартованою, із сильним тілом та стійкою психікою.

Ще до хрещення, в язичницький період при виділення із спільного роду (великої сім'ї) окремої сім'ї (батько, мати, діти) ми спостерігаємо велику повагу до матері, яка асоціюється з землею - годувальницею, що носила сакральне значення для стародавніх слов'ян. Аналізуючи археологічні пам'ятки трипільської культури (кінець IV – початок III ст. до н. е) академік Б. А. Рибаков пише, що космічні уявлення трипільців пов'язані з образом жінки: «Земля, грунт, зоране поле були подібні жінці; засіяна нива, земля з зерном – жінці, «що несе в лоні своєму». Народження з зерна нових пагонів подібне народженню дитини. Жінка і земля співставляються і порівнюються на основі ідеї родючості [6, ст. 90].

Культ предків який був невід'ємною складовою язичницького життя й обрядовості, свідчить нам про велику повагу до старших, що для української нації є показовим й на сьогоднішній день в епоху значних глобалізацій них впливів. Предок був ніби носієм суспільно-общинної мудрості й оберігав свій рід. Ще населення трипільської культури розпочинало виховання своїх дітей розповідями про рід, пращурів, легендами про перших людей, закладаючи основи світогляду й моралі. Процес передачі ідеалів та цінностей молодшому поколінню в добу Київської Русі носив форму сімейного виховання, яке базувалося на традиціях. За відсутності писемності такі знання передавалися словесними методами, де особливе місце займала бесіда.

Н. Н Вороній зазначає серед духовних цінностей Київської Русі відсутність залежності від матеріальних цінностей, нелицемірне братолюбство, вірність в дружбі, співчуття до чужого горя, готовність прийти на допомогу. Виділяє також гостинність як рису слов'янського характеру [7, ст. 15]. Всі ці складові культурного життя є елементами виховного процесу в Київській Русі. За допомогою них передавалися культурні цінності та традиції молодшому поколінню, формувалися ідеали.

Також він окреслює риси якими мав володіти воїн, серед них: вірність рідній землі, презирство до смерті в бою, демократизм, хоробрість [2, ст. 25]. Все це свідчить нам, що рівень культури дохристиянської доби був досить високим.

Що стосується культури, то в цей час це поняття тісно пов'язане з релігійною традицією, тож коли мова йде про Київську Русь, цілком очевидно постає питання двох етапів її культурно-релігійного розвитку, а саме до хрещення і після нього. Так, безумовно, це різні типи світогляду, але в даному контексті нас цікавить не релігійна відмінність, а відмінність морально-етичних цінностей та ідеалів, що формують модель виховання. Очевидним є той факт, що для культурного життя Київської Русі прийняття християнства було рішучим кроком до вищого рівня цивілізації. З прийняттям християнства Русь стає ближчою до країн Європи, з якою українці себе асоціюють і зараз. Відповідно, з приходом християнства культурні цінності почали проникати в українські традиції та культуру. Але цікаво простежити чи дійсно відбулися зміни в моделі виховання Київської Русі, її цінностях та ідеалах. Чи можливо їх глибинне значення лишилось незмінним, трансформувалась тільки форма і механізми їх втілення в життя. Так, з приходом християнства відбулись зміни в галузі освіти, активно будувались школи, освіта стає доступнішою, процвітає друкарська справа. Саме християнство принесло традиційне розуміння освіти, де головним є робота з книгою та текстом. Постійне вивчення Біблії приводить до того, що слов'янин постійно прагне відкрити нові й нові грані книги, зокрема думки. Любов до розмірковувань і філософування є автентичною рисою слов'янської

людини, яка завдячує своєю появою християнству. Духовна мудрість яку пропагували на Русі потребувала постійного вдумливого читання книг. Але ж освіта це лише одна із складових виховного процесу, і можливо не основна.

«Повчання» Володимира Мономаха прийнято вважати одним з перших історіософських джерел де простежується спроба виокремити основні виховні ідеали та цінності. У «Повчанні» Володимир дає важливий матеріал для суджень про модель виховання християнської Русі. Викладаючи думки про гуманні відносини між людьми, він вказує нам на виховний ідеал глибоко моралістичного змісту. Життя святих є тим орієнтиром у вихованні особистості і самовихованні, до якого прагнув сам князь і намагався залучити свій народ.

«У нікчемному сьому житті научися, віруючий чоловіче, діяти благочестиво, научися, за євангельським словом, очима управляти, язик здержувати, ум смиряти, тіло упокорювати, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла господа ради; тебе позбавляють – не мсти, ненавидять – люби, гонять – терпи, хулять – благай, умертви гріх» [2, ст. 23]. А ідеалом найбільш високого морально-етичного закону стає Святе письмо.

Показовим прикладом сповідування основних християнських цінностей є ізборник «Бджола», метою афоризмів, що містяться в ньому було навчання людини и честі, гідності, мудрості, прагненню до знань, працелюбству.

Цікавим є простежити трансформацію та перехід основних цінностей язичницької Русі в християнську традицію Київської Русі. Ми бачимо, що добро є основною цінністю і християнської моделі виховання «Ухилися од зла, вчини добро, шукай миру, і йди за ним, і живи во віки віків» [1, ст. 166]. Його прояви у вигляді доброчинності, допомоги нужденному лишаються незмінними «Визволіть зобидженого, захистіть сироту, вступітесь за вдовицю». «Усього ж паче – убогих не забувайте, але, наскільки є змога, по силі годуйте і подавайте сироті, і за вдовицю вступітесь самі» [1, ст. 166]. «Не сотвори зла і не прийде до тебе зло» [1, ст. 167].

Лінь в християнстві є гріхом, проявом неповаги до Бога «у домі своїм не лінуйтеся, а за всім дивіться», «на війну вийшовши, не лінуйтеся, не покладайтеся на воєвод» [1, ст. 189]. «Ненависті гідне та огиди неробство» [1, ст. 167].

Язичницька традиція гостинності знайшла своє відображення і з приходом християнства, на доказ цього цитата з «Повчання»: «ще більше вшануйте гостя, звідки він до вас [не] прийде,– чи простий, чи знатний, чи посол,– якщо не можете дарунком, [то] їжею і питвом. Вони бо, мимоходячи, прославлять чоловіка по всіх землях – або добрим, або лихим» [1, ст. 167].

Тяжіння до помірності знаходить своє відображення і в християнській традиції, виступаючи однією з основних чеснот. У «Повчанні» Володимир демонструє зневажливе ставлення до матеріального: «лучче єсть у праведника мале, аніж багатство беззаконників велике» [1, ст. 165]. Цитати, що підтверджують сповідування помірного стилю життя, знаходимо і в збірці афоризмів «Бджола»: «привчай тіло до важкого життя: хто малого потребує велике найде» [1, ст. 197].

З прийняттям християнства культ предків дещо трансформувався, але як виховний ідеал - повага до старшого лишається: «при старих – мовчати, премудрих – слухати, старшим – покорятися», «старих шануй, як отця», а язичницькі обряди змінились на поминальні дні предків в християнській традиції. З прийняттям християнства велика пошано до батьків трансформувалася в одну із основних заповідей «Шануй батька свого и матір свою». Якщо в язичництві ми простежуємо пошану до старших, як до носіїв соціально-культурної мудрості, то християнство наділяє батьків божественним началом, асоціюючи матір і батька з Творцем «Батьки посеред божественного єства і людського перебувають, торкаються обох. Людського роду, бо створені і знов зотліють, а божественного, бо народили і небуттєве до буття привели. І як Бог до тварі, так і батьки до чада, бо мов Бог несущим існування подарував, також ці силі його уподібнюються, рід безсмертний зберігають. Блаженний, хто, залишаючи життя це, нащадка залишить свого і від себе народженого господаря роду й дому. Коли й єством людським розпадається, та продовженням дітей живий він» [1, ст. 192].

Слов'янське прагнення до правди та справедливості лишаються і в християнській традиції одними з найбільших цінностей виховання «Блаженні голодні та спраглі правди, бо вони наситяться *(Мт. 5,6)»*.

Але, що ж різнить ці дві традиції, а зокрема їх моделі виховання? Це безумовна нова для язичницької традиції цінність, а саме милосердя. Саме милосердя є інструментом впровадження виховного ідеалу християнства - життя святих. Для язичницького світу ідеалом виховання є зближення з природою, на що й був спрямований весь виховний процес побудований на традиціях, культах, віруваннях, обрядах і т. п. То для християнина метою є наближення до Бога, до його образу та подоби, сутності та характеристик. А найближчими до цього образу

були святі зі своїм праведним життям і милосердям. Милосердя є ключовою характеристикою Бога, саме тому наблизитись до виховного ідеалу можливо лише через милість.

Слід зазначити суттєву різницю язичницької і християнської моделі ще й в, принциповій відмінність у ставленні до людини й людського життя. Християнство сповідує цінність індивідуального життя, навіть грішника неможна позбавити життя. З прийняттям християнства в культурну традицію входить нова цінність - милосердя, яка дає нам право на покаяння: «Ні правого, ні винного не вбивайте [і] не повелівайте вбити його; якщо [хто] буде достоїн [навіть] смерті, то не погубляйте ніякої душі християнської» [1, ст. 165]. Натомість у язичницькій традиції ми спостерігаємо протилежне: «якщо хто уб'є, християнина русин чи християнин русина, нехай умре там, де вчинить убивство. Якщо ж утече той, що вчинив убивство, [і] якщо є він імущим, то [ту] частину [майна] його, котра його буде по закону, хай візьме родич убитого; але й жона убивці хай має стільки, скільки належить [їй] по закону; якщо ж той, що вчинив убивство і втік, є неімущим, хай буде він під судом, поки не знайдеться, і тоді хай умре» [6, ст. 89].

Тож проаналізувавши виховні цінності Київської Русі після прийняття християнства, можна сказати, що основні цінності язичницької Русі перенеслись на християнський грунт з його гуманним ставленням до людини. Прийняття християнства для Русі це був перехід на новий культурно-цивілізаційний рівень, з більш високою повагою до людини і її життя. Хоча Християнство Київської Русі далеке від сучасного розуміння християнства й багато в чому воно переплітається з язичництвом, але все ж це вже був перехід на новий етап розвитку духовності в суспільстві, де особистість була самоцінністю, а не знаряддям.

Зробивши спробу аналізу літописних джерел епохи Київської Русі з метою виокремлення в них основних ідеалів та цінностей виховної моделі, можна з упевненістю сказати, що вони є джерелами нашої національної мудрості яка закорінена в сивочолу давнину. Цей аналіз вкотре переконливо засвідчує, що моральні та етичні засади людської діяльності насправді є незмінними і їх коріння виходить з глибокої давнини. Підсумовуючи все вищесказане можна зробити висновок, що модель виховання Київської Русі формувалася під впливом природних та культурно – релігійних чинників. Відповідно, ця модель пройшла два етапи свого формування, язичницький етап (до прийняття християнства) де на перший план виходять природні чинники, де природа виступає джерелом духовності і основою тих соціокультурних факторів, котрі формували своєрідність духовних процесів. Серед основних цінностей цього етапу є: добро, правда, чесність, розсудливість, смиренність, співчуття, повага до предків. З прийняттям християнства ці цінності не змінились, а доповнились новою – милосердям, що є притаманним християнській культурі. Язичницькі традиції виховання дуже подібні до християнських, а пізніше з прийняттям християнства вони пронизують всі християнські традиції, лишаючи в них свій слід й донині. Змінилися механізми передачі ідеалів виховання, з приходом християнства і розвитком освіти на перший план виходять церковні школи та святе письмо як зразок найбільш високого морально-етичного закону.

Бібліографічні посилання:

1. **Бабишин С. Д.** Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV – XVII вв. / С. Д. Бабишин, Б. Н. Митюров. - М.: Педагогика, 1985. - 367 с.
2. **Воронин Н. Н.** Духовная культура Древней Руси / Н. Н. Воронин, А. Г. Кузьмин // Вопросы истории. - 1972, №9. - С. 21-34.
3. Древние жития Святителя Иоанна Златоуста: тексты и комментарий / Пер., вступ. ст., комм. А. С. Балаховской, общ. ред. А. И. Сидорова. – М., 2007. – 523 стр.
4. **Кононенко П. П.** Українознавство: Підручник / П. П. Кононенко. – К., 2006. – 872с.
5. Повесть временных лет. // Библиотека литературы Древней Руси. Т. 1. СПб.: Наука, 1997 - 542с.
6. **Рибаков Б. А.** Из истории культуры Древней Руси / Б. А. Рибаков. – М. – 1984. – 241с.
7. **Шумихина Л. А.** Генезис русской духовности / Л. А. Шумихина. – Єкатеринбург, - УрО РАН – 1998. - 396с.